

Avsändarens tjänsteställe/handläggare
Landstingets kansli
Lennart Moberg

Datum 2016-06-14 Dnr 16LS2739 Sida 1(9)

Handläggare/er beteckning
Ku2016/00088/D

Yttrande över remiss: Betänkandet Låt fler forma framtiden! (SOU 2016:5)

Landstinget Västernorrland tackar för möjligheten att utgöra remissinstans vad avser rubricerat betänkande och önskar därför avge följande remissvar.

Sammanfattning

Landstinget Västernorrland önskar sammanfattningsvis redovisa följande vad avser:

- Nytt mål för demokratipolitiken
Målet måste enligt vår mening tydliggöras och därtill att begreppet ”hållbar” definieras.
- Tillsättande av en maktutredning
Förslaget tillstyrks inte minst mot bakgrund av behovet att såväl bevara – som att vidareutveckla det demokratiska styrelseskicket.
- De politiska partiernas betydelse
Ett ekonomiskt stöd till de politiska partierna är av stor betydelse men förutsätter transparens.
- Förtroendevaldas villkor
För demokratins säkerställande – såväl som dess vidareutveckling erfordras att utredningens förslag genomförs om än med vissa krav på förtydliganden.
Se sid 6-7.
- Maktelit eller inte?
Vi instämmer inte i utredningens bedömning.
- Den lokala politikens organisering
Det ankommer enligt vår mening på respektive kommun/landsting att själva avgöra frågan om att fastställa eventuella uppdragsbeskrivningar.
- Arbetsformer och arbetssätt
Reviderade förslag tillstyrks även om bedömda kostnadsökningar inte kan bortses ifrån.

- Ungas inflytande och delaktighet
Vi tillstyrker förslaget om försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder samtidigt som vi tydligt anför att skolans demokratiuppdrag i allt väsentligt måste skärpas.

Så här har vi arbetat.

Ansvar för att utarbeta föreliggande remissvar har åvilat två av Landstingsfullmäktiges beredningar, Demokratiberedningen – respektive Medborgarpanelen.

Vidare har erfarenhetsutbyte skett på tjänstemannanivå mellan oss och de övriga norrlandstingen. Internt i Landstinget Västernorrland har förslaget även penetrerats på tjänstemannanivå utifrån ett flertal aspekter/dimensioner som administration-, ekonomi-, folkhälsa-, it-, jämställdhets-, kommunikations- respektive ett ungdomsperspektiv.

Därtill har dialog skett med företrädare för länets brukar- och pensionärsorganisationer respektive företrädare för/medlemmar i det Regionala Ungdomsrådet.

Demokratin är stark – men den politiska ojämlikheten ökar

Demokratiutredningen konstaterar att demokratin i dag är djupt förankrad i vårt land. Däremot är det politiska inflytandet inte jämnt fördelat. De som är aktivt engagerade i civilsamhällets organisationer och politiska partier är i huvudsak välutbildade och socioekonomiskt resursstarka. Tilltron till demokratin är betydligt starkare bland de resursstarka det vill säga personer med hög utbildning och inkomst, än bland de resurssvaga.

I riksdagsvalet var det således ungefär 15 procentenheters skillnad i valdeltagande mellan hög- och lågutbildade. Det var också betydande skillnader i valdeltagandet mellan svensk- och utrikesfödda.

Nytt mål för demokratipolitiken

Utredningen anser därför att regeringens demokratipolitik i allt väsentligt – och tydligare måste riktas in mot att åstadkomma större politisk jämlikhet och föreslår därför ett nytt mål för demokratipolitiken. Målsättningen ska vara ”en hållbar demokrati som kännetecknas av delaktighet och jämlikt inflytande”.

För att uppnå målet bör regeringen vidta åtgärder inför - och mellan valen som syftar till att öka den politiska jämlikheten. Det handlar bland annat om att ge organisationerna i det civila samhället förutsättningar att engagera grupper som annars inte deltar och att genomföra insatser för att öka valdeltagandet i områden med lågt valdeltagande.

Från Landstinget Västernorrlands sida vill vi poängtera att delaktighet och inflytande är målområde ett av elva i Sveriges nationella folkhälsopolitik.

Detta bryts ned i följande fokusområden: * Valdeltagande * Valdeltagande hos förstagångsväljare * Politisk aktivitet * Lågt socialt och kulturellt deltagande * Saknar socialt stöd * Saknar praktiskt stöd * Självupplevd diskriminering * Tillit till medmänniskor * Förtroende för riksdagen * Förtroende för myndigheter

Valdeltagandet är enligt vår mening viktigt men säger samtidigt väldigt lite om politisk aktivitet, upplevd delaktighet och inflytande.

Målområde två - sociala och ekonomiska villkor - är direkt kopplat till område ett. Ekonomiska resurser, utbildning, literacitet, socialt och praktiskt stöd, socialt kapital, familjesituation, arbetsmarknadsposition och villkor osv.

Skillnader i politisk delaktighet är en konsekvens av socioekonomiska skillnader. Satsningar på exempelvis vidareutvecklad medborgardialog löser därför inte problemen helt men kan självfallet utgöra ett steg på vägen. (SKL, Minska folkhälsoklyftan, 2016)

Olika forum kan dock riskera öka inflytandet för de som redan har inflytande i olika former, något som därmed skulle förstärka i stället för att minska skillnaderna mellan olika gruppers delaktighet. Detta är således enligt vår mening viktigt att beakta när olika/nya ”kanaler” ska utformas och trösklar för inflytande sänkas. Vi vill därför fästa uppmärksamheten på utmaningen hur vi kan nå de minst delaktiga och inflytelserika grupperna, vilka bakomliggande faktorer kan stärka förutsättningarna och incitamenten att vara ”mellanvalsaktiv”.

De sju diskrimineringsgrunderna är faktorer kopplade till målområde ett och två. Kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder.

Målområde tre - barns och ungas goda uppväxtvillkor - har fokus på hur delaktighet grundläggs, tar form och formas under uppväxten, i hemmet, skolan och på fritiden. Det handlar om hur vårdnadshavares förhållningssätt, skolan och fritiden som demokratisk miljö och senare möjlighet att delta i arbetslivet och huruvida arbetslivet främjar delaktighet och inflytande.

Konflikt kan enligt vår mening uppstå mellan de folkvaldas och medborgarnas inflytande via olika ”kanaler”. Representativ demokrati gentemot ”direkt demokrati”. Hur säkerställer vi att inte de ”mest högljudda” blir de mest inflytelserika?

Deltagande - exempelvis medborgardialoger - bör således enligt vår mening sättas i sitt sammanhang där det är tydligt vilket område som ska behandlas, varför medborgarnas röst behövs och vilka fakta som påverkar frågan.

Många goda förslag återfinns således enligt vår mening i betänkandet samtidigt som det återfinns risk(er) att allra mest nå de redan ”aktiverade” medborgarna.

Vårt remissvar – våra synpunkter

Vi i Landstinget Västernorrland ser med stort intresse fram emot att bilda Region Norra Sverige tillsammans med våra ”norrländska samarbetspartners” i Jämtland/Härjedalen, Norrbotten och Västerbotten.

I syfte att stärka – ja, därtill vidareutveckla medborgarnas möjligheter att påverka den politiska beslutsprocessen med mera i såväl nuläget som i den tänkta norra regionen framstår föreliggande förslag som klart intressanta för att på så sätt, förebygga ett *eventuellt* demokratiunderskott.

Landstinget Västernorrland har i föreliggande remissvar valt att fokusera på de förslag som primärt berör kommuner och landsting/regioner mer specifikt.

- Nytt mål för demokratipolitiken

Utredningen föreslår ett flertal åtgärder på olika nivåer i samhället.

Utredningen föreslår som tidigare anförts ett nytt mål för demokratipolitiken - En hållbar demokrati som kännetecknas av delaktighet och jämlikt inflytande.

Målsättningen med en hållbar demokrati uppnås genom specifika delmål.

Landstinget Västernorrland anser emellertid att målet borde uttryckas mer distinkt utifrån vad utredningen egentligen avser/menar med ”hållbar” samt att det återfinns starka offentliga institutioner som kan fatta beslut effektivt, rättssäkert och transparent, och med delaktighet och inflytande. Vidare att ”procedurerna” är utformade så att de ger medborgarna och det civila samhället möjlighet att delta i - och påverka det politiska beslutsfattande både genom allmänna val och inte minst mellan valen. Om så sker skapas och säkerställs enligt vår mening, förtroende för institutionerna och ”procedurerna” hos medborgarna vilket utgör en väsentlig grund för att bibehålla det demokratiska styrelseskicket.

- Tillsättande av en maktutredning

Landstinget Västernorrland tillstyrker vidare utredningens förslag att en maktutredning tillsätts för att sammanställa/säkerställa kunskap om hur maktförhållandena i det svenska samhället har förändrats över tid och för att analysera hur pågående samhällsförändringar kan påverka maktförhållandena på sikt.

Kunskap om detta är av väsentlig betydelse för att kunna vidta de åtgärder som behövs för att stödja och inte minst vidareutveckla, det demokratiska styrelseskicket.

- De politiska partiernas betydelse

Landstinget Västernorrland ser det ytterst angeläget att poängtera de politiska partierna som särskilt viktiga i det demokratiska styrelseskicket eftersom de innehar nomineringsrätten till de politiska uppdragen i valen och därmed har närmare till den formella rätten att styra på vilka frågor som ska ”upp på dagordningen”. Det är därför viktigt att de politiska partierna har förutsättningar för att fullfölja detta sitt uppdrag och att de, inte minst, har förtroende hos allmänheten. Med hänsyn till medborgarnas ändrade sätt att påverka politiken bör partierna ha ekonomiskt stöd från det allmänna så att de inte enbart är hänvisade till intäkter i form av medlemsavgifter och andra bidrag från enskilda.

Stödet bör vara utformat så att det tydligt stödjer demokratiuppdraget och att partiernas, även interna arbete, redovisas öppet inklusive att medborgarna har insyn i hur detta ekonomiska stöd används.

- Förtroendevaldas villkor

Utredningens förslag om de förtroendevaldas villkor är synnerligen viktiga.

Landstinget Västernorrland tillstyrker således förslaget att fullmäktige får mandat att besluta att en förtroendevald för behålla sitt uppdrag trots att valbarheten upphör och förslaget att i Kommunallagen föra in en bestämmelse om att landsting och kommuner ska verka för att de förtroendevalda kan fullgöra uppdraget under trygga och säkra former.

Landstinget Västernorrland tillstyrker vidare förslaget att ge möjlighet till föräldraledighet och ledighet på grund av nedsatt förmåga på grund av sjukdom och ekonomiska förmåner i samband med detta. Noteras bör att det föreslagna tydliggörandet/ den föreslagna regleringen skall omfatta ledigheter oavsett tidsomfattning. Dock bör det därtill övervägas om inte förtroendevalda borde omfattas av de allmänna reglerna om ersättning vid föräldraledighet och nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom.

Utredningen har inte anfört några bärande sakskaäl för att så inte skulle kunna ske vilket därmed skulle innebära att berörda – politiskt förtroendevalda – skulle omfattas av samma regelverk som övriga medborgare. Det förslag som nu föreligger kan därför medföra att det kan bli en stor mängd *olika* regelsystem eftersom det enligt förslaget föreslås vara upp till varje kommun/landsting/region att själva besluta om de aktuella förmånerna.

För att därtill uppnå en jämnare könsfördelning i styrelser/nämnder med flera politiska organ så bedömer vi att följande *exempel* på åtgärder kan komma att bidra till en ökad jämställdhet:

- * Mötesstrukturer till exempel tid på dygnet för mötet/möten/sammanträden
- * Distansmöten
- * Möjlighet att amma
- * Tillhandahålla barnpassning

Vi bedömer det vidare angeläget att det politiska systemet hittar former för att dels, underlätta och dels, säkerställa möjligheterna att vid behov kunna nyttja/ tillvarata kommunal barnomsorg vid fullgörandet av politiska förtroendemanna-uppdrag.

Dessutom anser vi att det ”politiska systemet” måste bli bättre på att använda en teknik som på så sätt kan underlätta för både kvinnor och män att engagera sig och delta i det politiska arbetet.

Den politiska introduktionen måste därtill enligt vår mening ”vässas” för att säkra - ett kvalitetssäkrat, jämställt och jämlikt politiskt uppdrag - lika för alla, oavsett kön.

- Maktelit eller inte?

Landstinget Västernorrland instämmer inte i bedömningen att det skett en maktförskjutning i kommuner och landsting/regioner mellan fullmäktige och fritidspolitiker och styrelsen och de förtroendevalda som innehar uppdrag på heltid.

Maktfördelningen följer enligt vår mening kommunallagens reglering av styrningen av kommunen eller landstinget/regionen..

Professionaliseringen både inom den politiska beslutsprocessen och i beredningen av ärenden är nödvändig med hänsyn till verksamhetens omfattning och inte minst, komplexitet därmed svara upp mot medborgarnas berättigade förväntningar och krav på en effektiv verksamhet samt inte minst, korrekt handläggning.

- Den lokala politikens organisering

Utredningen lämnar flera rekommendationer om den lokala politikens organisering. Av utredningen framgår bland annat att fullmäktige kan föreslås stärka sin roll genom utökad granskning av den interna maktutövningen och att fullmäktige bör besluta om uppdragsbeskrivning för ordförandena i styrelsen och nämnder samt de förtroendevalda som är engagerade på heltid eller betydande del av heltid.

Utredningen lämnar emellertid inget lagförslag härvidlag vilket vi anser är korrekt.

Det bör således, enligt vår mening, ankomma på respektive kommun och landsting/region att avgöra detta själva.

- Något om arbetsformer och arbetssätt
- Möjlighet att genomföra allmänpolitisk debatt

Förslaget att ge möjlighet att hålla allmänpolitisk debatt i fullmäktige är högst intressant varför Landstinget Västernorrland tillstyrker förslaget ifråga.

- Ökade möjligheter för medborgarna att ”komma till tals”

Utredningens kartläggning och analys över hur medborgardialog och olika former av samråd används idag påvisar att det förekommer många olika former härvidlag. Utredningen pekar på de möjligheter men även, ”risker” som återfinns för demokratins legitimitet vid olika former av/för dialoger.

Utredningens förslag att införa en bestämmelse i kommunallagen om att fullmäktige – som en demokratisk princip - ska verka för att medlemmarna skall ges förutsättningar att delta och framföra synpunkter inför beslut jämte införande av ett nytt demokrativerktyg i kommunallagen.

Ärende i fullmäktige får således väckas som en folkmotion såvitt denna får stöd av minst en procent av de folkbokförda i kommunen eller i landstinget. Medborgarförslag tas samtidigt bort. Ifrågavarande förslag är klart intressanta och tillstyrks – inte minst sett utifrån Landstinget Västernorrlands ambition att säkra ett vidareutvecklat folkligt medbestämmande.

Detta ställningstagande innefattar även ambitionen om en förbättrad dialog med medborgare med funktionsnedsättning.

Flera av ledamöterna i HälsoSamY – Landstinget Västernorrlands samverkansforum med länets brukarorganisationer respektive Läns pensionärsrådet Västernorrland har

därtill kritiserat Demokratiutredningen för att denna inte på ett tydligare sätt uppmärksammat äldres situation.

Landstinget Västernorrland önskar dock i detta sammanhang avslutningsvis påtala att införandet av folkmotion – som för övrigt är tvingande för kommuner och landsting – eventuellt kan leda till ekonomiska konsekvenser då, framför allt i form av administrativa merkostnader. Införandet kan därtill eventuellt leda till ökade personalkostnader, behov av mera administrativa resurser och tjänstemän som kan utreda frågor utifrån olika aspekter/perspektiv.

- Ungas inflytande och delaktighet

Landstinget Västernorrland är positivt till att ge unga större delaktighet och ökat inflytande i samhället. Delaktighet och inflytande kan emellertid ske på många sätt. Det är enligt vår mening viktigt att de möjligheter till inflytande respektive ökat dito som ges är utformade så att detta dock inte ställer allt för stora krav på ansvarstagande åtminstone, för de som ännu inte har uppnått myndighetsåldern.

Utifrån den dialog som förts i Landstinget Västernorrlands Regionala Ungdomsråd kan noteras att ungdomar, precis som alla andra åldersgrupper, inte utgör en homogen grupp. Ungdomarna i vårt Regionala Ungdomsråd är förvånansvärt nog tveksamma till sänkt rösträttsålder. Det som gjorde att de ifrågasatte detta förslag är att de upplever att ungdomar generellt sett är alldeles för dåligt insatta i sakfrågan/sakfrågorna. De känner därtill en viss rädsla för att de som röstar lätt kan falla för gruppptryck eller väljer, att rösta på det parti som just för stunden, hörs och syns mest.

Därför ser de att en sänkt rösträttsålder måste möjliggöra – säkerställa - att partierna/politiken får komma in i gymnasieskolorna. Ungdomar behöver således enligt vår mening få utbildning i demokrati och rösträtt!

Men de identifierar samtidigt att detta kan skapa en ny problematik; Vem ska ansvara för denna demokrati- och partipolitiska utbildning? Samhällskunskapsläraren? Där återfinns en risk enligt ”våra” ungdomar för att lärarens egen politiska åsikt reflekteras i undervisningen och att läraren då på detta sätt påverkar elevernas röst.

Samtidigt betyder mer partipolitik i skolorna en möjlighet att få ungdomar att tidigare engagera sig i samhällsutvecklingsfrågor.

Vår entydiga uppfattning är att skolans demokratiuppdrag måste såväl skärpas – som säkerställas samt att skolan i genomförandet – verkställandet av sitt skärpta demokratiuppdrag - samverkar med civila samhället/föreningslivet.

Landstinget Västernorrland tillstyrker utredningens förslag till försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder i kommunala val.

Avslutningsvis.....

Avslutningsvis vill vi – Landstinget Västernorrland – anföra den uppenbara svaghet som statliga utredningar – även såsom denna har - sett utifrån det faktum att väsentliga saker hinner radikalt förändras under den tid som förflyter sedan utredningens direktiv ”mejslades ut” - respektive fastställdes intill utredningens slutgiltiga förslag föreligger.

Detta vi i Landstinget Västernorrland mer precist avser gäller det faktum att vi i vårt land under 2014, men allra helst under 2015, tagit emot en stor skara asylsökande. (2014 uppgick antalet asylsökande i Sverige till 8,4 personer per 1.000 invånare.)

Det framstår således enligt vår mening som en särskild utmaning hur vi i vårt land i riksdagen och i landets kommuner/landsting/regioner - jämlikt utredningens förslag att förändra Kommunallagen, skall säkerställa ambitionen att:

”Fullmäktige ska verka för att medlemmarna har förutsättningar att delta och framföra sina synpunkter inför beslut.”

En utmaning som vi i Landstinget Västernorrland är beredda att anta då demokrati och demokratiutveckling är prioriterat och *måste* prioriteras!

LANDSTINGET VÄSTERNORRLAND

Erik Lövgren
Landstingsstyrelsens ordförande

Inger Bergström
Regiondirektör